

KATARZYNA KOLENDO-KORCZAK
INSTYTUT SZTUKI PAN

BOBOLANA 1938 – OPRAWA UROCZYŚCZOŚCI ZWIĄZANYCH ZE SPROWADZENIEM DO WARSZAWY RELIKWII ŚW. ANDRZEJA BOBOLI

Święty Andrzej Bobola, mimo iż został uznany patronem Polski przez Watykan dopiero w 2002 r., znacznie wcześniej darzony był specjalnym kultem i czczony jako polski święty mający szczególną pieczę nad Rzeczpospolitą. Utożsamiano go z obrońcą przed zagrożeniem ze strony Rosji, najpierw carskiej i prawosławnej, potem Związku Radzieckiego.

Andrzej Bobola, jezuicki misjonarz wśród prawosławnych, został zabity przez Kozaków w Janowie Poleskim w 1657 r., pochowano go w krypcie kościoła Jezuitów w Pińsku, z którym był związany. Opisywane w żywotach świętego objawienie o. Marcinowi Godebskiemu, rektorowi Kolegium Jezuitów w Pińsku, 16 kwietnia 1702 r. stało się początkiem kultu relikwii Andrzeja Boboli, trumnę z jego ciałem odnaleziono w krypcie i udostępniono licznie pielgrzymującym do niej wiernym. W 1755 r. papież Benedykt XIV oficjalnie uznał go za męczennika Kościoła.

Po kasacie zakonu jezuitów w 1784 r., kiedy kościół piński został przekazany przez króla Stanisława Augusta na katedrę unicką¹, kult męczennika podtrzymywali unicy. Jednak już w 1799 r. katedrę zamieniono na cerkiew prawosławną²; dlatego w 1808 r. relikwie przewieziono do kościoła Jezuitów w Połocku, a po kasacie jezuitów na terenie Rosji trafiły w 1830 r. do tamtejszego kościoła Dominikanów³.

W 1819 r. wileński dominikanin o. Alojzy Korzeniecki (Korzeniewski) doznał objawienia, w którym Andrzej Bobola przepowiedział mu odzyskanie niepodległości przez Polskę. Zakonnik ujrzał wówczas wielkie pole bitwy, na którym walczyli przedstawiciele różnych narodów, Bobola objaśnił mu, że po wielkiej wojnie nastanie pokój i będzie przywrócona niepodległa Polska, której zostanie patronem⁴ (il. 1). W 1853 r. Andrzej Bobola został beatyfikowany przez Piusa IX⁵.

Działalność misyjna wśród prawosławnych i poniesiona z ich rąk męczeńska śmierć, a następnie, rozposzechniona w literaturze, wizja ojca Korzenieckiego spowodowały, że Bobola utożsamiany był w XIX w. z antagonizmami między cerkwią prawosławną a Kościołem katolickim, a także szerzej – z represjami rosyjskiego zaborcy na wiernych rzymskokatolickich. Błogosławiony stał się symbolem rosyjskiej i prawosławnej opresji.

¹ J. Poplatek, *Błogosławiony Andrzej Bobola Towarzystwa Jezusowego. Życie – męczeństwo – kult*, Kraków 1936, s. 218.

² Z. Michałczyk, *Kościół p.w. św. Stanisława Biskupa Męczennika i kolegium Jezuitów w Pińsku*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej*, red. J.K. Ostrowski, cz. V, *Kościół i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa brzeskoliteńskiego*, t. 3, red. D. Piramidowicz, Kraków 2016, s. 44–48.

³ M. Czermiński, *Bł. Andrzej Bobola. Jego życie, męczeństwo i kult*, Kraków 1922, s. 244.

⁴ *Ibidem*, s. 222–225.

⁵ *Ibidem*, s. 229–234.

1. Objawienie o. Alojzemu Korzenieckiemu w Wilnie w 1819 r., drzeworyt Ireny Dybowskiej, 1938, ilustracja w: *Św. Andrzej Bobola wielki męczennik i patron Narodu Polskiego*, Warszawa 1938, s. 8

W okresie międzywojennym rosła popularność kultu bł. Andrzeja Boboli. Odzyskanie przez Polskę niepodległości uznano za spełnienie jego proroctwa. W sierpniu 1920 r., podczas oblężenia Warszawy przez Armię Czerwoną, w mieście organizowano modlitwy i procesje religijne z udziałem relikwii patrona Warszawy bł. Ładysława z Gielniowa oraz cząstkowych relikwii bł. Andrzeja Boboli. Zwycięstwo w bitwie warszawskiej wiązane było z cudowną interwencją błogosławionego, co wpłynęło na rozkwit jego kultu.

W 1922 r., po zajęciu Połocka przez Armię Czerwoną, władze radzieckie przewiozły relikwie błogosławionego do Moskwy, gdzie umieszczono je w gmachu Wystawy Higienicznej Ludowego Komisariatu Zdrowia jako eksponat – przykład doskonale z mumifikowanych zwłok. Dopiero w 1924 r., po staraniach podejmowanych przez jezuitów, na prośbę papieża Piusa XI władze radzieckie zgodziły się zwrócić relikwie⁶. Uświadamiając sobie jednak ich znaczenie i antyrosyjską wymowę kultu Andrzeja Boboli, przekazały je bezpośrednio do rzymskiego kościoła jezuitów Il Gesù.

Już w latach 20., jako wotum wdzięczności dla błogosławionego za niepodległość i odparcie radzieckiej inwazji, rozpoczęły się starania polskich jezuitów oraz władz duchownych o kanonizację bł. Andrzeja Boboli i sprowadzenie do kraju jego całościowych relikwii⁷. Oprócz przedstawicieli władz kościelnych o kanonizację postulowali również przedstawiciele władz świeckich, marszałek Józef Piłsudski napisał w tej sprawie list do papieża Benedykta XV, w którym jako argument przytoczył fakt odzyskania przez Polskę niepodległości za wstawiennictwem błogosławionego, a także:

[...] że jako Patron Kresów Wschodnich, na których poniósł śmierć męczeńską, wyprosi nam u Boga, że Polska w dalszym ciągu będzie przedmurzem chrześcijaństwa na rubieżach wschodnich⁸.

⁶ A. Jacyniak, *Zawile drogi relikwii św. Andrzeja Boboli*, „Peregrinus Cracoviensis”, 2010, z. 21, s. 87–91.

⁷ Czermiński, *op. cit.*, s. 224–225; o Hieronim Kajsiewicz pisze również o podobnym objawieniu o. Falkowskiemu w klasztorze Jezuitów w Pińsku por. H. Kajsiewicz, *Mowy przygodne, nekrologi, życiorys Andrzeja Boboli*, Berlin 1870, s. 457; J. Urban, *Święty Andrzej Bobola Tow. Jez. Męczennik*, Warszawa 1938, s. 57.

⁸ „Ojciec Święty, Od początku wojny światowej, która zda się obecnie dobiegać końca Bóg Wszechmogący widocznie błogosławił wysiłkom naszej bohaterskiej armii. Wbrew zamiarom naszych wrogów Ojczyzna nasza zmartwychwstała co według rachub ludzkich zdawało się prawie niemożliwym. Przypisujemy to dokonanie się aktu sprawiedliwości dziejowej możliwemu wstawiennictwu naszych świętych patronów a zwłaszcza Bł. Andrzejowi Boboli, w sposób szczególny czczonemu przez Naród polski, który w nim położył swą ufność.

Podczas audiencji dla przedstawicieli episkopatu polskiego po kanonizacji papież Pius XI nawiązał do rozmowy, którą odbył z Piłsudskim podczas pobytu w Polsce jako nuncjusz apostolski, dotyczącej roli Andrzeja Boboli oraz konieczności sprowadzenia jego relikwii do Polski⁹.

Popularny na terenie Rzeczypospolitej kult Andrzeja Boboli szczególnie silny był na Polesiu, z którym błogosławiony był związany. Prasa lokalna opisywała liczne starania podejmowane przez wiernych. Ich przykładem może być list mieszkańców Pińska i okolic do papieża Benedykta XV z lipca 1920 r. z prośbą o przyspieszenie kanonizacji¹⁰. W dniu 28 października 1925 r. biskup piński Zygmunt Łoziński ogłosił bł. Andrzeja Bobolę patronem diecezji.

Trwający od 1937 r. proces kanonizacyjny relacjonowany był szeroko nie tylko w prasie katolickiej¹¹. Wyznaczona na Niedzielę Wielkanocną 17 kwietnia msza kanonizacyjna budziła ogromne zainteresowanie. Zapowiedziano pielgrzymki do Rzymu. Wiosną w prasie pojawiły się liczne artykuły i ogłoszenia informujące o możliwości wzięcia udziału w największej pielgrzymce¹² – organizowanej przez jezuitów Ogólnopolskiej Oficjalnej Pielgrzymce do Rzymu. Podróżą i zakwaterowaniem zajmowała się Światowa Organizacja Podróży Wagon-Lits/Cook Warszawa¹³, jedno z największych światowych biur podróży. Uruchomione zostały specjalne pociągi.

Uroczystość kanonizacji odbyła się w rzymskiej bazylice św. Piotra w Niedzielę Wielkanocną 17 kwietnia 1938 r., kanonizowani zostali wówczas również Giovanni Leonardi i Salvador z Horty. Msza była w całości transmitowana przez Polskie Radio (w godzinach od 9 do 12), o czym informował między innymi „Goniec Warszawski”¹⁴. Obszerne relacje opisujące przebieg mszy kanonizacyjnej ukazywały się w kolejnych dniach w prasie¹⁵ (il. 2). W obchodach rzymskich brało udział około ośmiu tysięcy polskich pielgrzymów, w dużej mierze uczestników oficjalnej pielgrzymki narodowej organizowanej przez jezuitów. Pielgrzymi odśpiewali pieśń *Boże coś Polskę*¹⁶. W dniu kanonizacji odbywały się również uroczystości religijne w całej Polsce. Decyzją episkopatu w kościołach po sumie w dniu kanonizacji wykonywano uroczyste *Te Deum*¹⁷. W kolejnych dniach w wielu miastach, między innymi w Poznaniu i Gdańsku, odbyły się uroczyste akademie poświęcone świętemu¹⁸. W Lublinie zorganizowano trzydniowe uroczystości z procesją z relikwiami ramienia św. Andrzeja Boboli przechowywanymi w kaplicy lubelskiego kolegium Bobolanum¹⁹. To doniosłe wydarzenie uczciła również Polonia w Stanach Zjednoczonych, wydając upamiętniającą kanonizację bro-

Pragniemy Mu ukazać swą wdzięczność za jego opiekę nad Polską i zapewnić ją sobie na przyszłość dla dalszego rozwoju naszego Państwa. Dlatego błagamy Cię Ojczy Świąty by wasza Świątobliwość raczyła zaliczyć w poczet świętych Błogosławionego Andrzeja Bobolę. Ufamy że jako Patron Kresów Wschodnich, na których poniósł śmierć męczeńską wyprosi nam u Boga, że Polska w dalszym ciągu będzie przedmurzem chrześcijaństwa na rubieżach wschodnich”, cyt. za: *Świątemu Andrzejowi Boboli w holdzie... Jednodniówka*, nakładem Kolegium Bobolanum w Lublinie, 1938, s. 3–4.

⁹ *Błogosławieństwo Ojca św. dla całej Polski. Papież Pius XI przytacza swą rozmowę z Marszałkiem Piłsudskim o kulcie św. Andrzeja Boboli*, „Dziennik Bałtycki”, R. 2, 1938, nr 91 (20 IV), s. 1; *Papież Pius IX o swej rozmowie z Marszałkiem Piłsudskim*, „Kurier Poleski”, R. 2, 1938, nr 106 (20 IV), s. 1.

¹⁰ Czermiński, *op. cit.*, s. 263–265.

¹¹ E. Majerski, *Proces kanonizacyjny bł. Andrzeja Boboli*, „Słowo”, R. 17, 1938, nr 56 (27 II), s. 4. Artykuł zainspirowała kwerenda prasowa (wycinki), następnie rozszerzona przez mnie, przeprowadzona przez „Prasową Polską Jedyną Agencję Wiadomości w Wycinkach” z Warszawy, Kraków, Archiwum Jezuitów – Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego, Jesuitica, 3159, *Wycinki dotyczące Jezuitów z 1938 r.*; z tego zbioru korzystała również: H. Kramarz, *Prasa polska w 1938 roku o kanonizacji i przewozie relikwii św. Andrzeja Boboli z Rzymu do Warszawy (Kultura i religia zdarzeń z podtekstem)*, [w:] *Poleski męczennik czy patron trudnego pojednania? Materiały międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej 350. rocznicy śmierci świętego Andrzeja Boboli*, red. A.J. Zakrzewski, Brześć–Białystok 2008, s. 91–104; eadem, *Św. Andrzej Bobola na łamach prasy polskiej w 1938 roku*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej”, t. 14, 2011, z. 1–2, s. 207–219.

¹² *Zgłoszenia na pielgrzymkę do Rzymu*, „Polska Zbrojna”, R. 17, 1938, nr 62 (3 III), s. 4.

¹³ *Ogólnopolska pielgrzymka do Rzymu na kanonizację bł. Andrzeja Boboli*, „Ilustrowany Kurier Codzienny”, R. 29, 1938, nr 79 (20 III), s. 7.

¹⁴ *Transmisja z uroczystości kanonizacyjnych bł. Andrzeja Boboli w Polskim Radio*, „Goniec Warszawski”, R. 4, 1938, nr 103 (15 IV), s. 3.

¹⁵ *Kanonizacja św. Andrzeja Boboli*, „Polska Zbrojna”, R. 17, 1938 nr 109 (21 IV), s. 3; *Wielki dzień w Bazylice św. Piotra*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 106 (19 IV, wyd. poranne), s. 2.

¹⁶ *Mowa Ojca św. do pielgrzymów polskich „Boże coś Polskę” w Sali błogosławieństw*, „Polska Zbrojna”, R. 17, 1938 nr 109 (21 IV), s. 1; *Polska pieśń u grobu księcia apostołów*, „Ilustrowany Kurier Codzienny”, R. 29, 1938, nr 110 (22 IV), s. 5–6.

¹⁷ „*Te Deum*” *całej Polski w dniu kanonizacji bł. Andrzeja Boboli*, „Ilustrowany Kurier Codzienny”, R. 29, 1939, nr 79 (20 III), s. 7.

¹⁸ *17 kwietnia Akademia w Palacu Działyńskich organizowana przez Akcję Katolicką*, „Kurier Poznański”, R. 33, 1938, nr 172 (15 IV, wyd. poranne); *Akademia ku czci św. Andrzeja Boboli w Gdańsku odbędzie się po pielgrzymce do Rzymu*, „Kurier Bałtycki”, R. 2, 1938, nr 81 (7 IV), s. 4; *Podniosła uroczystość ku czci św. Andrzeja Boboli w Gdańsku. Akademia dla dzieci i dorosłych w dniu 24 kwietnia*, „Kurier Bałtycki”, R. 2, 1938, nr 92 (21 IV), s. 4.

¹⁹ *Uroczystości kanonizacyjne ku czci św. Andrzeja Boboli w Lublinie, Program uroczystości pokanonizacyjnych ku czci Św. Andrzeja Boboli od 13–18 maja*, „Głos Lubelski”, R. 25, 1938, nr 124 (7 V), s. 6.

2. Dodatek do „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”, 1938, nr 113 (25 kwietnia) poświęcony kanonizacji bł. Andrzeja Boboli

szurkę *Złoty list z nieba św. Andrzeja Boboli do Polonji w Ameryce*, rekomendowaną przez biskupa sufragana Detroit Stefana Woźnickiego²⁰.

Należy wspomnieć, że oprócz Warszawy (jako stolicy i bezpośredniego miejsca cudu) również inne miasta ubiegały się o przekazanie im relikwii Andrzeja Boboli. Starania takie podejmowali mieszkańcy poleskiego Pińska – macierzystej placówki świętego, a nawet Janowa Poleskiego – miejsca jego śmierci. Echa tych starań można odnaleźć w ówczesnej prasie²¹. W ramach przygotowań do przyjęcia relikwii w kościele Jezuitów w Pińsku przeprowadzono gruntowny remont, wzniesiono nawiązujący do form barokowych kolumnowy ołtarz Andrzeja Boboli według projektu warszawskiego architekta Stefana Szyllera. Jego fundatorką była pisarka i działaczka społeczna Konstancja Skirmunttówna, od pokoleń związana z Polesiem²². Sprawiono wówczas również dzwon „Bobola” z napisem: PATRONUJ POLSCE ZMARTWYCHWSTAŁEJ.

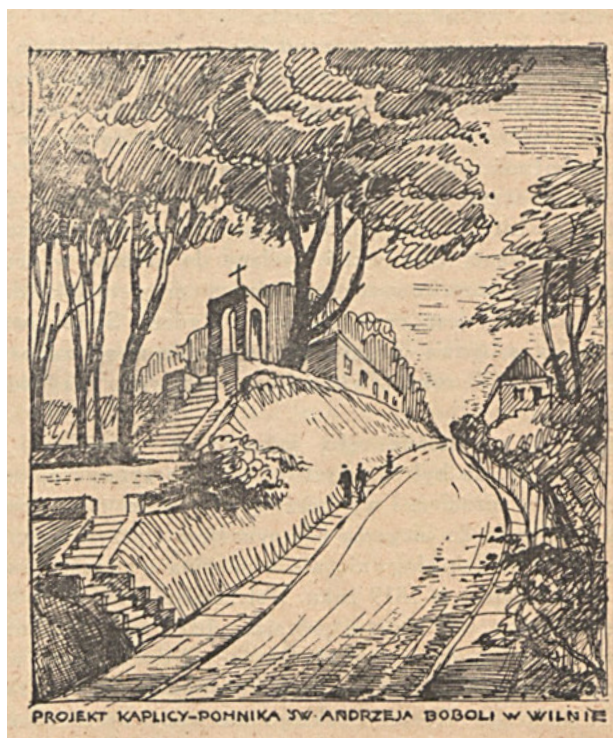
Również Wilno postulowało przekazanie relikwii do tamtejszego kościoła Jezuitów, z którym związana była młodość bł. Andrzeja oraz objawienie ojcu Korzenieckiemu. Powstał komitet skupiający działaczy organizacji katolickich, który podczas pielgrzymki wilnian do Rzymu zwrócił się z bezpośrednią prośbą do papieża o przekazanie relikwii²³. Z okazji zbliżającej się kanonizacji zrodził się także pomysł budowy kapliczki-pomnika poświęconej Boboli, zawiązano w tym celu Komitet Budowy mający zbierać fundusze na ten cel. Autorem projektu był wileński architekt Jan Borowski (il. 3). Miała to być niewielka kapliczka w for-

²⁰ *Złoty list z nieba św. Andrzeja Boboli do Polonji w Ameryce*, Orchard Lake 1938.

²¹ *Pińsk zabiega o zwrot relikwii bł. Andrzeja Boboli*, „Ekspres Poranny”, R. 17, 1938, nr 80 (17 III), s. 4; *W Pińsku powinny spocząć szczątki św. Andrzeja Boboli apostoła Polesia*, „Ekspres Poranny”, Kielce–Radom, R. 17, 1938, nr 93 (1 IV), s. 3.

²² J.A., *Sprowadzenie relikwii bł. Andrzeja Boboli do Janowa*, „Nasze Wiadomości”, t. 8, 1926, nr 44 (V–VIII), s. 143; O. Kurk..., *Tegoroczne uroczystości Zielonościwkowe w Janowie pod znakiem bliskiej kanonizacji bł. Andrzeja Boboli*, „Przewodnik Katolicki”, 1937, nr 20, s. 311–312; M. Omilanowska, *Architekt Stefan Szyller 1857–1933*, Warszawa 2008, s. 536–537.

²³ *Echa kanonizacji polskiego Męczennika. Prośba Wilnian i relikwie polskiego Męczennika*, „Pro Christo. Wiara i czynem. Miesięcznik młodych katolików”, 1938, nr 4, s. 132–133; *Relikwie św. Andrzeja Boboli powinny spocząć w Wilnie*, „Słowo”, R. 17, 1938, nr 100 (12 IV), s. 3.

3. Projekt kaplicy-pomnika św. Andrzeja Boboli w Wilnie, architekt Jan Borowski, w: *Wilno św. Andrzejowi Boboli w holdzie. Jednodniówka z okazji Wileńskich Uroczystości ku czci św. Andrzeja Boboli w dniach 23, 24, 25 października 1938 r.*, Nakładem Wileńskiego Kolegium OO Jezuitów, [Wilno 1938], s. 30

mie jednoprzelotowej arkady, otwartej z każdej strony. Prowadziły do niej proste, jednobiegowe, szerokie schody z obszernym podestem w połowie²⁴.

Mimo tych starań papież, przychylając się do prośby prymasa Aleksandra Kakowskiego i przełożonego generalnego jezuitów, podjął decyzję o przekazaniu relikwii do kościoła oo. Jezuitów w Warszawie. Tymczasowo miały być one złożone w kaplicy ufundowanego przez Piusa XI Domu Pisarzy Towarzystwa Jezusowego przy ul. Rakowieckiej, wzniesionego w 1935 r. według projektu architekta A. Bonniego. Na rok 1940 planowano ukończenie kościoła pw. św. Andrzeja Boboli²⁵. Kościoły jezuitów w Pińsku i Wilnie otrzymały relikwiarze z relikwiami cząstkowymi świętego²⁶. Drewniany, neobarokowy skrzynkowy relikwiarz, przekazany do Pińska i umieszczony w tamtejszej katedrze w maju 1938 r., znany jest jedynie z fotografii. Na marginesie można wspomnieć, że w katedrze w Pińsku przechowywany jest relikwiarz Andrzeja Boboli w formie figurki klęczącego świętego na prostopadłościennym postumencie mieszczącym puszkę z relikwiami, pochodzący zapewne z nieistniejącego obecnie kościoła jezuitów, wykonany w warszawskim zakładzie Wiktora Gontarczyka²⁷.

²⁴ A. Raziukiewicz, *Pomnik Św. Andrzeja Boboli w Wilnie*, [w:] *Wilno św. Andrzejowi Boboli w holdzie. Jednodniówka z okazji Wileńskich Uroczystości ku czci św. Andrzeja Boboli w dniach 23, 24, 25 października 1938 r.*, Nakładem Wileńskiego Kolegium OO Jezuitów, [Wilno 1938], s. 30.

²⁵ *Święte szczątki Andrzeja Boboli spoczną w bazylice jego imienia na Rakowcu*, „Goniec Warszawski”, R. 4, 1938, nr 108 (20 IV), s. 4; *Szczątki św. Andrzeja Boboli spoczną w Warszawie w domu wydawnictw oo. Jezuitów*, „Polska Zbrojna”, R. 17, 1938, nr 109 (21 IV), s. 6; E. Kosibowicz, *O świątynię św. Andrzeja Boboli w stolicy*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 137 (20 V, wyd. wieczorne), s. 10.

²⁶ [notatka korespondenta z Wilna], „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 108 (21 IV, wyd. poranne), s. 6; *Komitet przyjęcia relikwii św. Andrzeja Boboli w Pińsku*, „Głos Narodowy”, R. 1, 1938, nr 24 (21 IV), s. 5.

²⁷ Relikwiarz ten wykonany został zapewne w 1937 i przekazany przez prowincjała prowincji wielkopolsko-mazowieckiej z okazji przeniesienia nowicjatu do Pińska. O obu relikwiarzach: K. Kolendo-Korczak, *Parafia św. Andrzeja Boboli w Janowie Poleskim – ludzie, historia i zabytki*, [w:] *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej*, red. W. Walczak, K. Łopatecki, Białystok 2017, s. 314–316.

Relikwie przewieziono do Polski w czerwcu 1938 r. Ich sprowadzenie przybrało formę wielkiej demonstracji religijno-patriotycznej, której towarzyszyły liczne uroczystości z udziałem najwyższych władz kościelnych i państwowych, o rozbudowanych parateatralnych scenariuszach. Były one szczegółowo relacjonowane przez prasę, stanowiąc pasjonujący przypadek wydarzenia nie tylko o ogromnym znaczeniu religijnym, ale również politycznym. Cenne źródło stanowi także reportaż filmowy z uroczystości sprowadzenia do kraju relikwii św. Andrzeja Boboli wyprodukowany przez Polską Agencję Telegraficzną w czerwcu 1938 r.²⁸

Po relikwie do Rzymu wyruszyła specjalnym pociągiem liczna delegacja, w skład której obok duchowieństwa, przedstawiciele władz i organizacji katolickich wchodził wierni. Superior jezuitów o. Jan Rostrowski, organizator uroczystości sprowadzenia relikwii, pisał:

W pociągu tym mogą znaleźć miejsce wszyscy, co zechcą tworzyć po drodze orszak honorowy dla naszego świętego. Pociąg zatrzyma się w Budapeszcie, Wenecji i Padwie, dając po drodze pielgrzymom sposobność zwiedzenia tych miast, a przez pięć dni zatrzyma się w Rzymie, tak by nie tylko można dobrze poznać Wieczne Miasto, ale ewentualnie zrobić wycieczki do Asyża i Neapolu. [...] chodzi jednak przede wszystkim o udział Przewielebnego Duchowieństwa, o delegacje organizacyj katolickich o przedstawiciele i przedstawicielki ludu w regionalnych strojach ze sztandarami²⁹.

W skład pociągu wchodził wagon-kaplica obity wewnątrz czerwonym adamaszkiem, specjalnie zaprojektowany i ufundowany przez Towarzystwo Wagonów Sypialnych, polski oddział Wagon-Lits Cook – właściciela Orient Express (il. 4). Mieścił się w nim przeszklony srebrny relikwiarz-trumna, sporządzony w warszawskim zakładzie Wiktora Gontarczyka, ufundowany ze składek społeczeństwa; srebro, z którego był wykonany, również przekazane zostało przez wiernych³⁰. Wybór pracowni Gontarczyka wydaje się oczywisty, gdyż była ona wówczas jednym z najlepszych zakładów złotniczych i brązowniczych w stolicy. Wykonała wiele prestiżowych zamówień kościoła, między innymi monstrancję fundacji kardynała Aleksandra Kakowskiego z 1931 r. przeznaczoną do kościoła Opatrzności Bożej w Warszawie. Realizowała także zlecenia państwowe, wykonując odznaczenia państwowe i odznaki wojskowe³¹. Relikwiarz w formie przeszklonej trumny cechuje się typową dla pracowni Gontarczyka dekoracyjnością. Ujęty na narożach odlewanymi postaciami aniołów trzymających gałęzie palmy, z tarczą z monogramem świętego na osi dłuższego boku, ozdobiony jest festonami, wieńcami różanymi i uskrzydłonymi anielskimi główkami.

W drodze powrotnej pociąg zatrzymywał się w większych miastach, gdzie planowano uroczyste procesje i nabożeństwa. W miastach, które miały odwiedzić relikwie świętego, oprócz powołanego przez jezuitów komitetu organizacyjnego, działały komitety organizacyjne, w których skład wchodziło duchowieństwo, członkowie organizacji katolickich oraz przedstawiciele władz miejskich. Taki komitet powstał w Krakowie, a tworzyli go między innymi wojewoda krakowski Józef Tymiński, generał Aleksander Narbutt-Łuczyński, bp Stanisław Rospond, prezes Polskiej Akademii Umiejętności, prof. Stanisław Wróblewski, prezydent Krakowa Mieczysław Kaplicki, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. Władysław Szafer, kurator okręgu szkolnego Józef Stypiński i dyrektor okręgowy kolei Jan Czerniawski³². W Warszawie prezydent Stefan Starzyński wydał odezwę do ludności z prośbą o liczny udział w obchodach i udekorowanie domów i okien³³. W uroczystościach miało brać udział wojsko, w powitaniach na dworcach przewidziana była asysta honorowa ze sztandarami i orkiestrami, podobna asysta miała zostać zapewniona podczas procesji³⁴.

W dniu 2 czerwca pociąg z delegacją wyruszył z Warszawy do Rzymu. 6 czerwca relikwie umieszczono w nowym relikwiarzu-trumnie w kościele Il Gesù. Do rzymskiej świątyni zostały przekazane relikwie

²⁸ Repozytorium cyfrowe FilMOTEKI Narodowej, <http://www.repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/8271>.

²⁹ *Relikwie św. Andrzeja Boboli przybędą do Polski w połowie czerwca*, „Warszawski Dziennik Narodowy”, R. 4, 1938, nr 120 (3 V), s. 4.

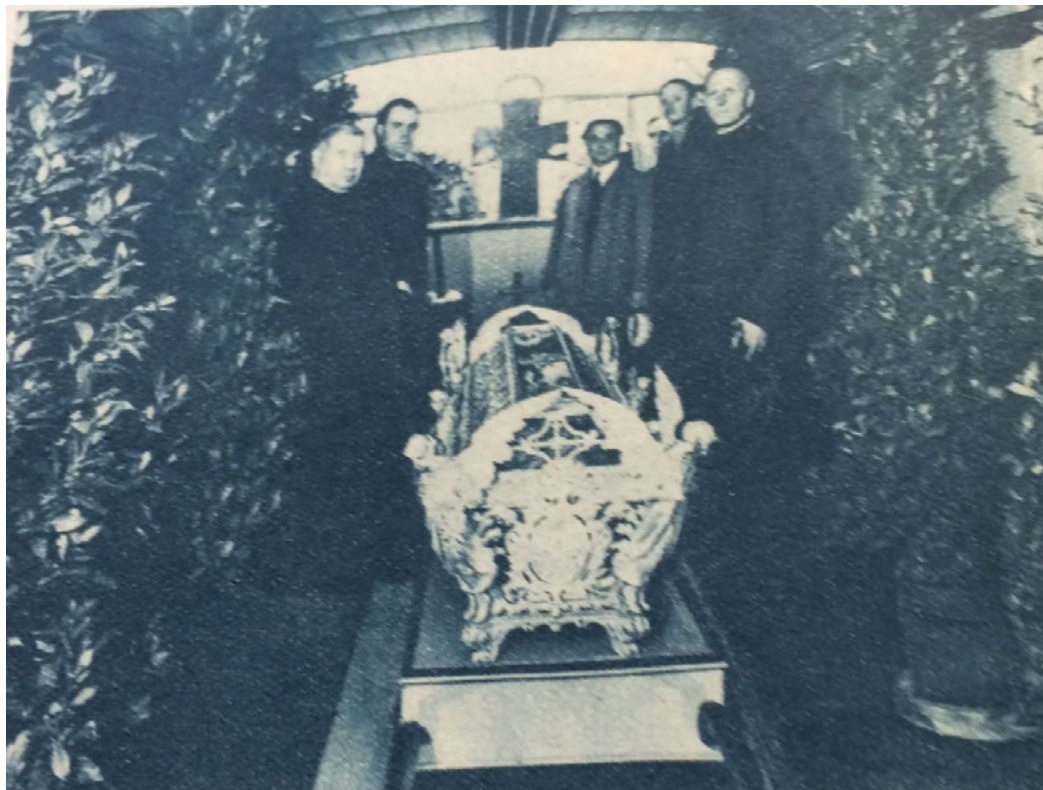
³⁰ *Pielgrzymi polscy przybyli do Rzymu po relikwie św. Andrzeja Boboli*, „Siedem Groszy”, R. 7, 1938, nr 155 (7 VI), s. 5; *Uroczystości w Krakowie ku czci św. Andrzeja Boboli*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 152 (4 VI), s. 5.

³¹ M. Dubrowska, A. Sołtan, *Brązownictwo warszawskie w XIX i XX wieku. Od Norblina do Łopieńskich*, Warszawa 1999, s. 125–126; J. Gontarczyk, *Wiktor Gontarczyk w 50 rocznicę śmierci (1882–1948)*, „Gazeta Stołeczna”, 1998, nr 226 (26 IX), s. 20.

³² *Z kraju*. [notatka korespondenta z Krakowa], „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 150 (2 VI, wyd. poranne), s. 5.

³³ *Prezydent stolicy do ludności przed sprowadzeniem relikwii św. Andrzeja Boboli*, „Dobry Wieczór. Kurier Czerwony”, R. 17, 1938, nr 163 (15 VI), s. 4.

³⁴ *Wojsko weźmie udział w uroczystościach związanych z powrotem relikwii św. Andrzeja Boboli*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 157 (10 VI), s. 7.

4. Wnętrze wagonu-kaplicy, w: „Dobry Wieczór. Kurier Czerwony”, 1938, nr 150 (2 czerwca), s. 3

ramienia św. Andrzeja Boboli dotychczas przechowywane w kaplicy kolegium Bobolanum w Lublinie³⁵. Następnego dnia, 7 czerwca, odbyło się spotkanie delegacji polskiej z papieżem Piusem XI w Castel Gandolfo. 8 czerwca w kościele Il Gesù odprawiono uroczyste nabożeństwo, następnie na dworzec wyruszyła procesja, w której brali udział przedstawiciele kościoła i władz Rzymu, a także delegacja polska. Wieczorem o 21.30 pociąg wyruszył z Rzymu, żegnany biciem dzwonów³⁶.

W dniu 9 czerwca o godzinie 13.00 pociąg przybył do Lublany. Na dworcu w powitaniu uczestniczyli prezydent miasta i delegacja jezuitów. Relikwie przeniesiono w procesji do kościoła Jezuitów, w którym odprawiono nabożeństwo, po nim odbyła się adoracja relikwii przez wiernych; wieczorem tłumy odprowadziły relikwiarz na dworzec³⁷. 10 czerwca pociąg zatrzymał się w Budapeszcie, gdzie po powitaniu na dworcu ciało świętego przeniesiono w uroczystej procesji do kościoła Jezuitów. Po nabożeństwie i adoracji wierni odprowadzili relikwie na dworzec³⁸. Podczas przejazdu przez Czechosłowację pociąg zatrzymywał się na krótko w Bratysławie i na kilku innych stacjach, gdzie witany był przez duchowieństwo i wiernych.

Rankiem 11 czerwca o godzinie 6.28 pociąg zatrzymał się na granicznej stacji w Zebrzydowicach. Orkiestra odegrała hymn narodowy, a w powitaniu relikwii uczestniczyli przedstawiciele władz, z gen. Józefem Hallerem na czele i Andrzejem Lubomirskim, ubranym w polski strój narodowy. Trumna-relikwiarz wyniesiona została w uroczystej procesji na plac w pobliżu dworca, tam odprawiono mszę polową, na której obecne były oficjalne delegacje ze starostą cieszyńskim na czele i tłumy wiernych. Następną postój pociągu miał miejsce w Dziedzicach, gdzie odprawiono mszę na rynku, na specjalnie przygotowanym ołtarzu polowym, na którym relikwiarz ustawiono pod paludamentem z biało-czerwonych flag, dekorowanym zielonymi girlandami z kwiatami lili, oraz bramą triumfalną opatrzoną napisem: „Święty Andrzeju Bobolo Chlubo

³⁵ *Pielgrzymi polscy przybyli do Rzymu po relikwie św. Andrzeja Boboli*, „Siedem Groszy”, R. 7, 1938, nr 155 (7 VI), s. 5.

³⁶ *Wśród bicia dzwonów Wiecznego Miasta żegnała Italia szczątki św. Andrzeja Boboli*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 157 (10 VI), s. 3.

³⁷ *Relikwie św. Andrzeja Boboli w drodze. W Lublanie*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 157 (10 VI, wyd. poranne), s. 4; *Relikwie polskiego świętego w Jugosławii*, „Express Lubelski i Wołyński”, R. 16, 1938, nr 159 (11 VI), s. 2.

³⁸ *Stolica Węgier złożyła hold relikwiom św. Andrzeja Boboli*, „Express Lubelski i Wołyński”, R. 16, 1938, nr 159 (11 VI), s. 2; *Pociąg z relikwiami św. Andrzeja Boboli w Budapeszcie*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 158 (11 VI, wyd. poranne), s. 4; *Przejazd pociągu wiozącego relikwie św. A. Boboli przez Jugosławię i Węgry*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 158 (11 VI), s. 3.

Narodu módl się za nami”. W uroczystościach brały udział delegacje władz państwowych, przedstawiciele administracji, a także liczny kler i wierni. Równie uroczyste powitanie zorganizował miejscowy komitet w Oświęcimiu – odprawiono nabożeństwo i oddano hołd relikwiom. Relikwie witano także podczas krótkich postojów w Chrzanowie, Trzebini i Krzeszowicach³⁹.

Wieczorem 11 czerwca pociąg dotarł do Krakowa. Uroczyste powitanie odbyło się w obecności kompanii honorowej wojska i chóru śpiewającego pieśń *Gaude Mater Polonia*. Relikwie zostały przeniesione na krakowski rynek w procesji, którą prowadził metropolita krakowski biskup Adam Sapieha oraz biskupi: tarnowski Franciszek Lisowski, sufragan tarnowski Edward Komar i biskup połowy Wojska Polskiego Józef Gawlina. W Barbakanie, gdzie „królów niegdyś witano”, relikwie powitał prezydent miasta Mieczysław Kąplicki. Na ustawionym przed kościołem Mariackim ołtarzu połowym, którego główny element stanowił monumentalny krzyż na czerwonym tle i flagi państwowe, odprawiono nabożeństwo. Następnie procesja udała się do kościoła Jezuitów pw. Serca Jezusowego na Wesołej. W procesji uczestniczyli przedstawiciele najwyższych władz kościelnych i świeckich oraz wojskowi. Trumnę nieśli po kolei przedstawiciele organizacji wojskowych i armii, przedstawiciele ziemiaństwa ubrani w kontusze, duchowieństwa i organizacji katolickich. Po uroczystym *Te Deum* świątynię otwarto dla wiernych, którzy mogli modlić się przy relikwiiach złożonych na katafalku pod czerwonym baldachimem-paludamentem zwieńczonym koroną ze stylizowanych gałęzi laurowych (il. 5). Adoracja trwała od soboty (11 czerwca) wieczór do poniedziałku (13 czerwca) rano, kiedy po uroczystej mszy odprowadzono w procesji relikwie na dworzec⁴⁰.

Następny postój miał miejsce w Katowicach. Po powitaniu przez biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego i sufragana Adama Bieńka oraz przedstawicieli władz lokalnych: wojewodę śląskiego Michała Grażyńskiego, marszałka sejmu śląskiego Karola Grzesika i prezydenta Katowic Adama Kocura w procesji przeniesiono relikwie do kościoła Najświętszej Marii Panny, gdzie odprawiono nabożeństwo⁴¹.

Wieczorem 14 czerwca pociąg dotarł do Poznania. Tam przy wojskowej asyście honorowej procesja z udziałem duchowieństwa oraz władz cywilnych i przedstawicieli wojska – wojewody, generałów, władz samorządowych – udała się do kościoła Jezuitów (il. 6). Relikwie niesione były przez przedstawicieli różnych środowisk. W kościele Jezuitów odprawiono nabożeństwa oraz wystawiono relikwie do adoracji przez wiernych, w tym licznych pielgrzymów, którzy przybyli z okolicznych miejscowości (uruchomiono nawet w tym celu specjalne pociągi; il. 7). 17 czerwca rano procesja wyruszyła na dworzec⁴².

Kolejny postój miał miejsce w Łodzi, tuż po wjeździe pociągu na dworzec Łódź Kaliska włączono syreny fabryczne oraz zaczęły bić dzwony we wszystkich kościołach, przy honorowej asyście wojskowej odegrano hymn narodowy. Na tle elewacji dworca ustawiono ołtarz (utrzymany w stylistyce art-déco) z motywem wieńca laurowego w centralnej części, ujętej pasami białoczerwonych sztandarów, zwieńczonych stylizowanymi figurami orłów i koroną. Po uroczystej mszy połowej z udziałem biskupów, wojewody i prezydenta miasta pożegnano relikwie⁴³.

Kulminacją były uroczystości w Warszawie. Pociąg z relikwiami dotarł do stolicy 17 czerwca około 6 wieczorem. Przy dźwiękach hymnu narodowego i wojskowej asyście trumna-relikwiarz została złożona na specjalnie przygotowanym wozie-katafalku, z wysokim czarnym postumentem z motywami krzyży z gałęzią palmową i koroną cierniową, z lambrekinem z motywem XP, udekorowanym girlandami kwiatów. Przy ustawionym na postumencie relikwiarzu pełnili wartę honorową żołnierze i harcerze. Na czele procesji, która wyruszyła przy dźwięku dzwonów, obok najwyższego duchowieństwa: kardynała Aleksandra Kakowskiego, nuncjusza papieskiego, arcybiskupa Stanisława Galla i innych biskupów szli przedstawiciele najwyższych władz państwowych: marszałek Edward Śmigły-Rydz, wicepremier Eugeniusz Kwiatkowski i członkowie rządu, marszałkowie Sejmu i Senatu, generalicja i władze Warszawy. Relikwie zostały złożone w katedrze św. Jana, w której przez trzy dni – do poniedziałku 19 czerwca – odprawiane były nabożeństwa i adorowali je wierni. W niedzielę rano na placu Zamkowym odprawiona została

³⁹ *Powrót na ojczyzny łono – uroczyste powitanie relikwii św. Andrzeja Boboli na ziemi polskiej*, „Głos Leszczyński”, R. 19, 1938, nr 124 (14 VI), s. 1; *Relikwie św. Andrzeja Boboli powitane uroczystie na ziemi polskiej*, „Express Lubelski i Wołyński”, R. 16, 1938, nr 160 (12 VI), s. 1–2; *Polska wita relikwie św. Andrzeja Boboli radośnie i uroczystie*, „Siedem Groszy”, R. 7, 1938, nr 160 (12 VI), s. 1–2.

⁴⁰ *Program uroczystości ku czci św. Andrzeja Boboli w Krakowie od 10 do 13 czerwca*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 155 (8 VI), s. 8; *Hołd miasta Krakowa dla nowego patrona Polski*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 158 (11 VI), s. 9; *Cały naród u trumny św. męczennika-patrioty w Krakowie*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 160 (13 VI), s. 3.

⁴¹ *Relikwie św. Andrzeja w Katowicach. Stolica Śląska witała je uroczystie*, „Siedem Groszy”, R. 7, 1938, nr 162 (14 VI), s. 1–2.

⁴² *Wielkie uroczystości w Poznaniu ku czci św. Andrzeja Boboli*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 151 (3 VI), s. 8.

⁴³ *Łódź w hołdzie św. Andrzejowi Boboli. Program uroczystości na dworcu Kaliskim*, „Czas”, R. 90, 1938, nr 159 (12 VI), s. 12.

5. Dekoracja okolicznościowa w kościele Jezuitów na Wesołej w Krakowie, 12–13 czerwca 1938 r. Warszawa, Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-R-429-22

uroczysta suma, celebrowana przez kardynała Aleksandra Kakowskiego, podczas której w symbolicznym geście prezydent Ignacy Mościcki ofiarował jako wotum swoje odznaczenie – Krzyż Niepodległości z Mieczami (il. 8). Po południu w Domu Katolickim odbyła się uroczysta Akademia ku czci św. Andrzeja Boboli urządzona przez Stowarzyszenie Jedności Katolickiej i Komitet Obchodu⁴⁴. Podczas uroczystości wykonywane były specjalnie skomponowane utwory, między innymi hymn *Witaj nam Bobolo* Stanisława Krzyżanowskiego. 19 czerwca w uroczystej procesji relikwie odprowadzone zostały do kaplicy Jezuitów przy ulicy Rakowieckiej, gdzie planowano wzniesienie świątyni (il. 9). W 1938 r. odcinkowi ulicy Wołoskiej od Rakowieckiej, wzdłuż którego znajdują się budynki Bobolanum, do ulicy Madalińskiego nadano nazwę św. Andrzeja Boboli⁴⁵.

Podczas oblężenia Warszawy we wrześniu 1939 r. relikwie translokowano na Stare Miasto, do kościoła Matki Bożej Łaskawej. W 1944 r., po zburzeniu kościoła podczas Powstania, przeniesione zostały do podziemi kościoła św. Jacka przy ul. Freta. W 1945 r. wróciły do kaplicy Jezuitów na Mokotów. Obecnie znajdują się w wybudowanym w latach 1980–1989 sanktuarium św. Andrzeja Boboli przy ulicy Rakowieckiej⁴⁶.

Uroczystości związane ze sprowadzeniem relikwii św. Andrzeja Boboli były nie tylko wielkim wydarzeniem religijnym. Rola tego świętego jako symbolu walki z opresją ze wschodu i orędownika odzyskania

⁴⁴ Program przyjęcia relikwii św. Andrzeja Boboli w stolicy, „Czas”, R. 90, 1938, nr 152 (4 VI), s. 4, *Relikwie św. Andrzeja Boboli w drodze do stolicy*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 160 (13 VI, wyd. poranne) s. 2; *Uroczystości ku czci św. Andrzeja Boboli w Warszawie*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 164 (17 VI, wyd. poranne) s. 2; *Polska i Warszawa w holdzie św. Andrzeja Boboli*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 165 (18 VI, wyd. poranne) s. 2; *Warszawa w holdzie relikwii św. Andrzeja Boboli*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 166 (19 VI) s. 28–29; *Niedzielne uroczystości ku czci św. Andrzeja Boboli*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 167 (20 VI, wyd. poranne) s. 2; *Przeniesienie Relikwii św. Andrzeja Boboli. Pochód z archikatedry św. Jana do kaplicy oo. Jezuitów przy ul. Rakowieckiej*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 160 (13 VI, wyd. poranne) s. 2.

⁴⁵ Po 1967 r. została zmieniona na Władimira Komarowa, po 2000 r. przywrócona.

⁴⁶ M. Paciuszkiewicz, *Życie i dzieje kultu św. Andrzeja Boboli*, Ząbki 1998, s. 31–65; Poplatek, *op. cit.*, s. 213–231; Jacyniak, *op. cit.*, s. 87–91.

6. Pociąg specjalny na dworcu w Poznaniu, 17 czerwca 1938 r., „Kurier Poznański”, 1938, nr 272 (18 czerwca), s. 8

Liga Popierania Turystyki przy poparciu Dyr. Okręgowej Kolei Państwowych organizuje

POCIĄGI POPULARNE

na dzień 16 czerwca 1938 roku

w związku z uroczystościami, jakie odbędą się w POZNANIU ku czci

Św. Andrzeja Boboli

z następujących miejscowości:

<p>z Ostrowa do Poznania</p> <p>Ostrowo odjazd dnia 16. VI o godzinie 7.⁰⁰ Poznań przyjazd dnia 16. VI o godzinie 9.⁰⁰ Poznań odjazd dnia 16. VI o godzinie 22.⁰⁰ Ostrowo przyjazd dnia 17. VI o godzinie 0.⁰⁰</p> <p>Cena biletu na przejazd tam i z powrotem 4,90 zł <small>Uszkodzenie przesyłek 50% - Liga Popierania Turystyki w Poznaniu 20-40 km. Bilet specjalny klasa kolejowa i P. S. F. „Ostrowo” w Ostrowie</small></p>	<p>z Inowrodawia do Poznania</p> <p>Inowrocław odjazd dnia 16. VI o godzinie 7.⁰⁰ Poznań przyjazd dnia 16. VI o godzinie 9.⁰⁰ Poznań odjazd dnia 16. VI o godzinie 22.⁰⁰ Inowrocław przyjazd dnia 17. VI o godzinie 0.⁰⁰</p> <p>Cena biletu na przejazd tam i z powrotem 4,40 zł <small>Uszkodzenie przesyłek 50% - Liga Popierania Turystyki w Poznaniu 20-40 km. Bilet specjalny klasa kolejowa i P. S. F. „Ostrowo” w Inowrocławiu</small></p>
<p>z Leszna do Poznania</p> <p>Leszno odjazd dnia 16. VI o godzinie 7.⁰⁰ Poznań przyjazd dnia 16. VI o godzinie 8.⁰⁰ Poznań odjazd dnia 16. VI o godzinie 22.⁰⁰ Leszno przyjazd dnia 17. VI o godzinie 0.⁰⁰</p> <p>Cena biletu na przejazd tam i z powrotem 4,00 zł <small>Uszkodzenie przesyłek 50% - Liga Popierania Turystyki w Poznaniu 20-40 km. Bilet specjalny klasa kolejowa i P. S. F. „Leszno” w Lesznie</small></p>	<p>z Gniezna do Poznania</p> <p>Gniezno odjazd dnia 16. VI o godzinie 8.⁰⁰ Poznań przyjazd dnia 16. VI o godzinie 9.⁰⁰ Poznań odjazd dnia 16. VI o godzinie 22.⁰⁰ Gniezno przyjazd dnia 16. VI o godzinie 23.⁰⁰</p> <p>Cena biletu na przejazd tam i z powrotem 2,60 zł <small>Uszkodzenie przesyłek 50% - Liga Popierania Turystyki w Poznaniu 20-40 km. Bilet specjalny klasa kolejowa</small></p>
<p>z Kościana do Poznania</p> <p>Kościan odjazd dnia 16. VI o godzinie 8.⁰⁰ Poznań przyjazd dnia 16. VI o godzinie 8.⁰⁰ Poznań odjazd dnia 16. VI o godzinie 22.⁰⁰ Kościan przyjazd dnia 16. VI o godzinie 23.⁰⁰</p> <p>Cena biletu na przejazd tam i z powrotem 2,00 zł <small>Bilet specjalny klasa kolejowa w Kościanie</small></p>	

Sprzedż biletów dla wszystkich pociągów zamyka się dnia 15. VI o godz. 12.00. W razie braku wymaganej minimum do poszczególnego pociągu, pociąg zostanie odwołany o godzinie 12.⁰⁰

117 Drukarnia Wileńska w Poznaniu, 1938

7. Afisz wydany przez Ligę Popierania Turystyki, Poznań 1938

przez Polskę niepodległości nadawała jego kultowi charakter święta patriotycznego, pamiętać przy tym należy, że w 1938 r. żywa była jeszcze pamięć o czasach zaborów. W artykułach prasowych relacjonujących uroczystości pojawiają się liczne głosy podkreślające wyjątkową rolę Polski, która dzięki wstawiennictwu św. Andrzeja Boboli zdolna była odeprzeć inwazję radziecką.

W związku z kanonizacją pojawiały się liczne publikacje poświęcone błogosławnemu o charakterze nie tylko hagiograficznym, ale również podkreślające jego rolę w odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Wszystkie podkreślały wagę przepowiedni o Korzenieckiemu oraz jego wstawiennictwo podczas bitwy warszawskiej i szczególną łaskę, jaką święty obdarzał Polskę. Wielokrotnie, szczególnie w prasie prawicowej, podkreślano zagrożenia ze strony bolszewizmu i znaczenie kultu świętego w obronie katolicyzmu. Często w tekstach tych pojawiał się topos „przedmurza” chrześcijaństwa⁴⁷. Taką rolę Polski podkreślał również w kazaniu podczas uroczystości kanonizacyjnych papież Pius XI⁴⁸. Jezuita ks. Stanisław Kowalczyk pisał w „Głosie Narodowym”:

Dzień więc kanonizacji bł. Andrzeja Boboli to nie tylko święto religijne, w którym Polska i świat katolicki odda hołd bohaterom wiary i męstwa, ale to również wielkie święto narodowe Polski. To dzień, w którym ojczyzna złoży w osobie nowego świętego cześć wszystkim jacy kiedykolwiek polegli śmiercią męczeńską na wschodnich rubieżach w obronie wiary i polskości⁴⁹.

⁴⁷ Trumna – drogowskaz, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 163 (16 VI), s. 2; Z. Kaczyński, *Symbol misji dziejowej*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 167 (20 VI, wyd. wieczorne) s. 2; S. Mystkowski, *Bł. Andrzej Bobola – apostoł Polesia*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 91 (2 IV, wyd. wieczorne), s. 9.

⁴⁸ *Mowa Ojca św. do pielgrzymów polskich. Ważkie słowa o unii kościołów*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 156 (9 VI, wyd. wieczorne), s. 14.

⁴⁹ S. Kowalczyk, *Kanonizacja bł. Andrzeja Boboli a chwila obecna*, „Głos Narodowy”, R. 1, 1938, nr 11 (6 IV), s. 4.

**Prezydent Polski, p. Ignacy Mościcki,
składa na trumnie order.**

8. Prezydent Ignacy Mościcki ofiarujący jako wotum Krzyż Niepodległości podczas nabożeństwa na placu Zamkowym w Warszawie, 18 czerwca 1938, fotografia w: *Święty Andrzej Bobola. Pamiętnik kanonizacji i powrotu jego ciała do ojczyzny*, Chicago 1938, s. 24

WARSZAWA. — Bydwan z relikwiami na Placu Unii Lubelskiej.

9. Odprowadzenie relikwii do kaplicy oo. Jezuitów w Warszawie, 19 czerwca 1938, fotografia w: *Święty Andrzej Bobola. Pamiętnik kanonizacji i powrotu jego ciała do ojczyzny*, Chicago 1938, s. 23

Wtórował mu w adresowanym do młodzieży katolickiej „Pro Christo” ks. Dominik Bem, pisząc, iż św. Andrzej:

[...] zamordowany przez szerzycieli błędu ze Wschodu – ku Wschodowi dziś na pewno zwróci – niby obronną tarczę korne błagania przed Majestatem Bożym o wyzwolenie serc i umysłów z zabójczych prądów. O obronę Polski przed ich naporem⁵⁰.

W komentarzach zwracano również uwagę na zagrożenie ze strony faszystowskich Niemiec, podkreślając rolę Poznania jako „kresowej stancy polskości i katolicyzmu”⁵¹.

To przekonanie o wyjątkowej roli Polski wyrażają doskonale słowa jezuita ks. Edwarda Kosibowicza w tekście zachęcającym wiernych do ofiar na budowę kościoła św. Andrzeja Boboli na Rakowcu:

W życiu św. Andrzeja, tego rycerza Bożego bez trwogi ucieleśniła się niby w cudownym skrócie nasza dziejowa racja stanu realizowana świadomie przez polski naród od czasów Bolesława Chrobrego. Wielka misja „Przedmurza chrześcijaństwa” przyświecała naszemu narodowi w ciągu tysiąclecia i stapała w najświetniejszych momentach swych triumfów z największą potęgą naszego państwa. Toteż i obecnie nie wolno nam rozłączać tego co sam Pan Bóg w swych wyrokach połączył. I ten Boży mandat przypominać będzie narodowi Bobola w swojej warszawskiej świątyni.

Polska jeżeli chce istnieć, jeśli zdobyć pragnie potęgę mocarstwa, które przoduje, musi oprzeć się na polskiej tradycji, na polskiej racji stanu, czyli musi pozostać nadal przedmurzem chrześcijańskiej kultury⁵².

⁵⁰ D. Bem, *W pełni blasku świętości (Na dzień kanonizacji bł. Andrzeja Boboli)*, „Pro Christo. Wiarą i czynem. Miesięcznik młodych katolików”, 1938, nr 4, s. 126–132.

⁵¹ E. Kosibowicz, *O świątynię św. Andrzeja Boboli w stolicy*, „Kurier Warszawski”, R. 118, 1938, nr 137 (20 V), s. 10.

⁵² *Ibidem*, s. 10.

BOBOLANA 1938 – THE CEREMONIAL SETTINGS OF THE RETURN OF ST. ANDRZEJ BOBOLA’S RELICS TO WARSAW

Summary

Although he was only recognized as the patron saint of Poland by the Vatican in 2002, St. Andrzej Bobola was accorded a cult following much earlier than this, and venerated as the saint protector of the Polish-Lithuanian Commonwealth. He was seen as a special defender against the threat from first Tsarist Russia, then Orthodox Russia, then the Soviet Union – the Blessed’s intercession was associated with the victory of the Battle of Warsaw in 1920. For this reason, his beatification and canonization were part of political discourse.

Andrzej Bobola’s relics were originally stored in the Jesuit church in Pińsk, moved to Połock after its closure, and were taken to the Hygienic Exhibition in Moscow in 1922. Recovered thanks to the Pope’s intervention in 1924, they were taken to the Il Gesù Church in Rome. By the 1920s, Polish church authorities were already making efforts to canonize Andrzej Bobola and return his relics to Poland. Several Polish cities tried to obtain the saint’s remains, including Vilnius, Warsaw, Pińsk and even Janów Poleski.

The canonization, which took place on 17 April 1938, in particular the ceremonial return of the relics of St. Andrzej Bobola to Warsaw in June 1938, took the form of a great religious and patriotic demonstration. It was accompanied by numerous ceremonies in which the highest church and state authorities participated, with extensive paratheatrical scripts, as well as specially designed decorations and music composed for the occasion. The press reported these in great detail, constituting a fascinating case of an event of both great religious significance and broad political context.

transl. Katarzyna Krzyżagórska-Pisarek

Keywords: canonization ceremonies; 20th Century religious ceremonies; 20th Century occasional decorations; state ceremony; 20th Century Polish culture;